

9. KSH (Hungarian Central Statistical Office) Területi Statisztikai Évkönyvek (Regional Statistical Yearbooks 1996-2012). KSH Budapest.
10. KSH: A foglalkoztatottak száma.
http://www.ksh.hu/docs/hun/agraar/html/tab11_1_2.html (2013. október 28).
11. LENTNER CS.: *A Magyar élelmiszer-vertikum újjászervezésének stratégiai kérdései* (Strategic issues in Hungarian vertical integration). PolgáriSzemle, 2010/ápr. 6. évf./2. sz.
12. MARTINS, C. – TOSSTORFF, G. (2011): Large farms in Europe, EUROSTAT, Statistics in Focus, 18/2011., Agriculture and fisheries, Luxembourg, 8 p.
13. SCHLETT A.: *Changes in the Agrarian Policy: The role of production systems in the evolution of the Hungarian Agriculture*. In: József Káposzta (ed.) *New Elements and Research in Spatial Economy*. Research Institute of J. Selye University Komárno, 2009. pp. 121-130.
14. TAYLOR, F. W. (2006): *The Principles of Scientific Management*. Cosimo, New York.
15. TÓSZEGI Z.: *A vállalati belső mechanizmus korszerűsítése az állami gazdaságokban (Modernising inner mechanisms in state farms)*. In *Gazdálkodás*, (1984) XXVIII. évf. 12. sz. p. 2.
16. TÓTH E.: *A mezőgazdasági vállalatok belső érdekeltségi rendszerének jellemzői és a fejlesztés irányai*. In *Gazdálkodás*, (XXX. évf.) 1986/3. sz. p. 60.
17. VARGA ZS.: *Between East and West*. In: *Cultic revelations - studies in modern historical cult personalities and phenomena*. Jyväskylä, University of Jyväskylä, 2010. pp. 165-173.

УДК 006.322.022

БАЛАГА Л.Ю.

Київський національний університет технологій та дизайну

ЕФЕКТИВНІСТЬ АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО ВИМОГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Мета. Підвищення ефективності національної системи технічного регулювання в контексті її адаптації до загальноєвропейської.

Методика. Використано такі загальнонаукові методи: експертного аналізу (з проблеми відповідності національної системи технічного регулювання європейській практиці), аналітичного і логічного конструювання (для формування стратегії адаптації системи до загальноєвропейської).

Результати. У ході проведеного дослідження встановлено:

- сучасна система технічного регулювання України неефективна та суттєво відрізняється від того, що розуміють під стандартизацією, сертифікацією та ринковим наглядом в Європі та у країнах із розвинутою економікою;

- повноцінна інтеграція України у міжнародну економічну систему можлива лише за комплексного приведення українського технічного законодавства у відповідність до вимог Директив Нового (з стандартизацією) та Глобального (з сертифікацією) підходів.

Наукова новизна. Сформовано стратегію адаптації національної системи технічного регулювання до загальноєвропейської.

Практична значимість. Реалізація економічної, соціальної, правової та інших компонентів стратегії має певне практичне значення для розвитку національної економіки країни.

Ключові слова: система технічного регулювання, конкурентоспроможність, національні стандарти України (ДСТУ), європейські стандарти (EN), міждержавні стандарти (ГОСТ).

Вступ. Інтеграція української економіки в міжнародну економічну систему ставить ряд нових завдань перед суб'єктами національної економіки. Одне з яких – підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів та послуг, їх вихід на світовий та зокрема європейський ринки. Система технічного регулювання є основою внутрішнього ринку Європейського Союзу (ЄС), тому питання адаптації системи технічного регулювання України до загальноєвропейської набувають особливої актуальності. Їх досліджує велика кількість вітчизняних і закордонних вчених. Найбільш значущими в сфері даної проблематики є праці таких науковців, як Н.В. Хвищук, М.П. Дика [1], Н.В. Штефан [2], А.О. Бояр [3], В.В. Дятлова [4], Л.М. Віткін [5] та ін. В той же час, за наявності великої кількості публікацій питання ефективності національної системи технічного регулювання в контексті її адаптації до загальноєвропейської досі залишаються недостатньо з'ясованими та потребують подальшого вивчення й додаткових наукових розробок.

Постановка завдання. Відповідно до поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- дослідити аспекти відповідності національної системи технічного регулювання європейській практиці;
- сформувати стратегію адаптації національної системи технічного регулювання до загальноєвропейської.

Результати дослідження. Система технічного регулювання – система правового регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та запровадження обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та ринкового нагляду [6]. Однак в Україні вона побудована на попередній доринковій системі, і суттєво відрізняється від того, що розуміють під стандартизацією, сертифікацією або оцінкою відповідності в Європі та у країнах із розвинутою економікою, таких як країни - члени Організації економічного співробітництва та розвитку [1]. Сукупний результат впливу зазначеної проблеми яскраво ілюструється станом гармонізації національних стандартів, які включаються до переліків стандартів, що надають презумпцію відповідності українським технічним регламентам, розробленим на основі директив, Нового (з стандартизації) та Глобального (з сертифікації) підходів, запроваджених Резолюцією Ради Європи від 7 травня 1985 р. та 21 грудня 1989 р. відповідно.

«Новий підхід» являє собою інноваційний спосіб технічного узгодження та встановлює чіткий поділ відповідальності між законодавцем ЄС і європейськими

організаціями зі стандартизації CEN, CENELEC та ETSI в правовій системі вільного руху товарів [7]. Проте він використовується не до усіх категорій товарів. Зокрема принципи Нового підходу не застосовуються до продуктів харчування, продукції хімічної та фармацевтичної промисловості, транспортних засобів і тракторів [3, с.161].

«Глобальний підхід», передбачає застосування модулів для різних стадій процедур оцінювання відповідності, встановлення єдиних критеріїв їх використання та призначення спеціальних органів, що виконують ці процедури [8].

У деяких випадках директиви Нового та Глобального підходів можуть застосовуватись паралельно з іншими директивами ЄС, наприклад, із Директивою щодо загальної безпеки товарів [9, с.4-17], Директивою щодо відповідальності за дефектну продукцію, [10, с.29-33], якщо останні містять положення, не охоплені директивами «Нового та Глобального» підходів.

Станом на 2013 рік директиви Нового та Глобального підходів із гармонізації охоплюють понад 30 видів економічної діяльності і тисячі видів продукції, включаючи будівельні матеріали, іграшки, медичну техніку, верстати, обладнання інформаційних технологій та телекомунікацій (рис. 1).

Крім того, існує ряд проектів директив, розроблених комісією, але не затверджених Радою і Парламентом [3, с.161]. Держави- члени ЄС – повинні приводити національне законодавство у відповідність до вимог цих Директив (гармонізувати).

До кожної директиви Нового підходу додається перелік європейських стандартів, дотримання вимог яких автоматично забезпечує відповідність вимогам Директив. Але виробник може ігнорувати ці стандарти, якщо він доведе іншим способом відповідність продукції безпосередньо вимогам Директив. Продукція, яка виготовлена за європейськими стандартами, визначається такою, що задовольняє вимогам законодавства ЄС, але застосування цих стандартів є добровільним [2, с.17].

Україна вже прийняла понад 40 технічних регламентів [13], що значною мірою базуються на відповідних європейських Директивах, причому ці регламенти стосуються саме тих сфер, що підлягають гармонізації. Однак, жодний із українських переліків на сьогодні не відповідає своєму європейському відповідникові – номенклатура стандартів серйозно відрізняється як якісно, так і кількісно, в українських переліках фігурують нормативні документи, розроблені на базі застарілих версій стандартів EN, ГОСТ та ДСТУ, значна кількість яких не переглядалася понад п'ять років. Усе це гальмує технологічний прогрес країни, погіршує конкурентоспроможність її продукції та технічну спроможність її виробників.

Технічне регулювання із використанням Директив «Нового підходу» як інструмент підвищення конкурентоспроможності країн - членів ЄС цілком може сприяти стабільному зростанню добробуту в межах від 2% до 5%, а за наявності ефекту динамічного інвестування – до 10% ВВП [11, с.8]. Згідно досвіду зарубіжних компаній прийняття стандартів, які відповідають європейським і міжнародним вимогам дозволяє, в подальшому отримати від 20 до 40 одиниць прибутку на 1 одиницю витрат на стандарти [4].

Для України, в системі технічного регулювання якої рівень гармонізації чинних стандартів з міжнародними та європейськими становить до 20%, є показовим досвід

країн, які нещодавно набули членства в ЄС: Чехія, Угорщина, Польща, Латвія, Румунія, Хорватія. У цих країнах уведено всі європейські Директиви, і не менше 90% діючих стандартів є ідентичними європейським [4].

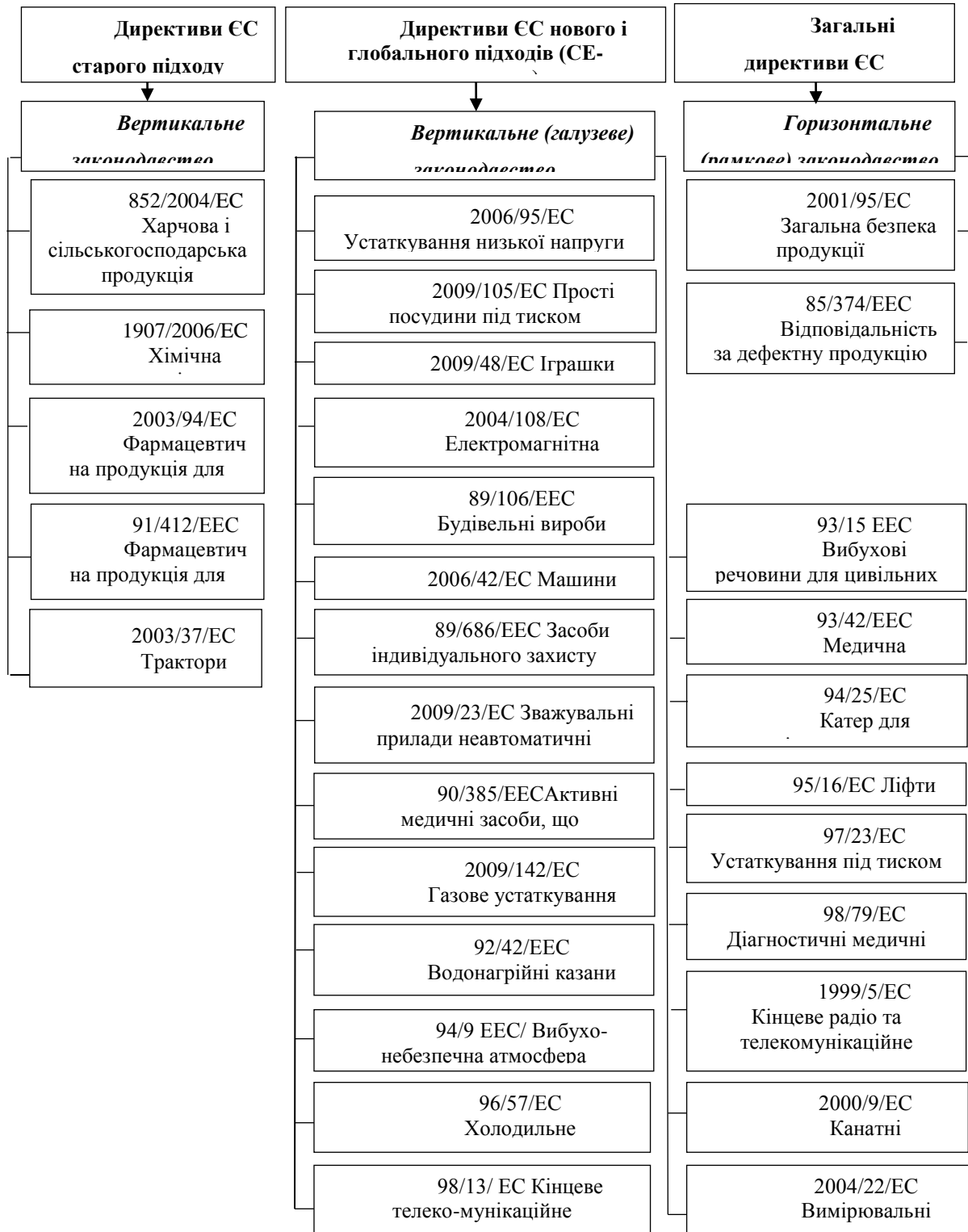

Рис. 1 Основні директиви ЄС щодо промислових стандартів, розроблено з використанням [7; 12; 13; 14].

Повноцінна інтеграція України у міжнародну економічну систему можлива лише за комплексного приведення українського технічного законодавства у відповідність до вимог Директив Нового (з стандартизації) та Глобального (з сертифікації) підходів, оскільки поступовий перехід та декларування без запровадження дієвого ринкового нагляду призведуть до випуску неякісної та небезпечної продукції. Слід також відмітити, як показує досвід ринкової інтеграції третіх країн з Єдиним ринком Співтовариства та досвід країн-кандидатів на членство у ЄС, адаптація технічних норм і стандартів відбувається в односторонньому порядку, тобто з боку останніх, а не з боку Співтовариства [3, с.7].

З огляду на це, і спираючись на узагальнений досвід країн Європейського Союзу, доцільним буде формування стратегії адаптації національної системи технічного регулювання до загальноєвропейської (табл. 1). Успішна реалізація всіх зазначених компонентів стратегії слугуватиме не тільки підвищенню ефективності системи технічного регулювання в цілому, а й сприятиме розвитку національної економіки та підприємництва, стабільному зростанню добробуту, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту прав споживачів та усуненню зайвих технічних бар'єрів у торгівлі.

Таблиця 1. Стратегія адаптації національної системи технічного регулювання до загальноєвропейської, розроблено з використанням [2; 15; 16; 17; 18].

Компоненти стратегії	Заходи	Ефект
Економічна	-регламентація, узгодження та організація використання методів і ключових показників економічної ефективності стандартів; -вироблення уніфікованих вимог до якості фінансово-господарської діяльності органів, на які покладаються функції технічного регулювання, оцінки її ефективності та результатів; -вивчення економічної доцільності використання різних форм стандартизації для досягнення максимальної користі від інновацій та впровадження новітніх технологій; -вилучення робіт зі стандартизації із державних закупівель, на які поширюються конкурсні (тендерні) процедури, збільшення недержавної частки фінансування робіт зі стандартизації суб'єктами господарювання; -реформування організаційного забезпечення, зокрема, створення національних органів зі стандартизації, сертифікації та ринкового нагляду.	Створення упродовж найближчих років адаптованої до вимог COT та ЄС сучасної системи технічного регулювання дасть змогу значно полегшити вихід продукції українських виробників на європейський і світовий ринки, що сприятиме підвищенню ефективності національної системи технічного регулювання в цілому, розвитку економіки, підприємництва, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту прав споживачів, усуненню зайвих технічних бар'єрів у торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів та послуг.
Правова	-законодавче врегулювання таких способів впровадження стандартів як, престандарти, гармонізація, метод «обкладинки»; -законодавче врегулювання питання інтелектуальної власності на національні стандарти.	Вирішення питання авторського права позбавить бюджет країни зайвих витрат та забезпечить Україну стандартами, що працюють на благо громадян країни та є перевіреними світовою практикою.

Політична	-запровадження високоєфективної та прозорої адміністративної системи; -забезпечення прозорості функціонування систем управління якістю на підприємствах, шляхом впровадження та підтримки гармонізованих стандартів.	Функціонування прозорої адміністративної системи є базою для високоєфективної роботи органів технічного регулювання та побудови партнерських відносин з різними бізнес-суб'єктами ринку.
Соціальна	-удосконалення морального і матеріального заохочення працівників (мотивація праці); - підвищення безпеки товарів та послуг; - підвищення рівня інституційного захисту прав споживачів у випадку дефектної продукції; -покращення якості управління, посилення вимог до кваліфікації та ділової репутації спеціалістів-стандартизаторів у різних галузях економіки.	Користування безпечнішими товарами сприятиме покращенню здоров'я населенню, зменшенню випадків травмування, що може компенсувати витрати на купівлю безпечніших товарів. Водночас, вищий рівень безпеки означатиме, що товари, що не відповідають вимогам безпеки, але є, ймовірно, дешевшими, будуть витіснені з ринку. Це стосуватиметься як товарів національного виробника, який не зможе адаптуватись до нових вимог, так і менш безпечних імпортованих товарів.
Інформаційна	-забезпечення широкого обговорення проєктів нормативних документів з стандартизації, сертифікації та ринкового нагляду, розроблених з метою їх адаптації до широкого використання; -проведення соціологічних досліджень і моніторингу, визначення громадської думки з актуальних питань, забезпечення висвітлення результатів; -забезпечення функціонування інформаційної мережі з питань нормативно-правових актів на макро- та макрорівнях; -впровадження системи сповіщення про небезпечні товари (RAPEX) та вилученням їх з ринку.	Функціонування інформаційної мережі сприятиме досягненню взаєморозуміння в суспільстві, єдності представлення та сприйняття інформації щодо товарів та послуг які відповідають міжнародним та європейським стандартам якості.
Технологічна	-ефективне використання внутрішніх ресурсів, своєчасне запровадження факторів розвитку та поліпшення діяльності органів зі стандартизації, сертифікації та ринкового нагляду; -використання власного науково-технічного потенціалу, інтеграція фундаментальної та прикладної науки у практичне використання; - залучення та впровадження передових іноземних та вітчизняних технологій, методик, техніки, проведення постійного аналізу та оцінки їх ефективності, вдосконалення процесів надання послуг/продукції.	Завершення процесу реформування та створення системи технічного регулювання, що буде горизонтально та вертикально гармонізована з відповідною системою ЄС.

Адаптації національної системи технічного регулювання до загальноєвропейської вимагатиме значних витрат на пристосування, однак, зважаючи на досить тривалі перехідні періоди і на той факт, що Україна вживає заходи з метою

забезпечення підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ці витрати є давноочікуваними, а отже мають бути вже врахованими в стратегії розвитку держави та підприємств.

Висновки. Узагальнюючі вище викладене, можна зробити такі висновки:

- сучасна система технічного регулювання України неефективна та суттєво відрізняється від того, що розуміють під стандартизацією, сертифікацією та ринковим наглядом в Європі та у країнах із розвинутою економікою;

- повноцінна інтеграція України у міжнародну економічну систему можлива лише за комплексного приведення українського технічного законодавства у відповідність до вимог Директив Нового (з стандартизації) та Глобального (з сертифікації) підходів;

- запропонована стратегія адаптації національної системи технічного регулювання до загальноєвропейської слугуватиме не тільки підвищенню ефективності системи технічного регулювання в цілому, а й сприятиме розвитку національної економіки та підприємництва, стабільному зростанню добробуту, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту прав споживачів та усуненню зайвих технічних бар'єрів у торгівлі.

Однак, реалізація економічної, соціальної, правової та інших компонентів стратегії не можлива без організаційно-економічного механізму управління системою технічного регулювання в цілому. А тому, подальші наукові дослідження щодо формування такого механізму є не тільки актуальними, але й необхідними.

Список використаної літератури

1. Хвищун Н.В. Система технічного регулювання в Україні / Н.В. Хвищун, М.П. Дика // Економічний форум. – 2011. – №3. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua
2. Штефан Н.В. Технічне регулювання в Україні: проблеми та досягнення / Н.В. Штефан // Системи обробки інформації. – 2011. – №6(96). – С. 17-19.
3. Бояр А.О. Система технічних норм і стандартів ЄС у контексті європейської інтеграції України А.О. Бояр // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. – №6. – С. 159-168.
4. Дятлова В.В. Технічне регулювання: механізм адаптації національних систем стандартизації в ЄС / Дятлова // Економічний форум. – 2011. – №2. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua
5. Віткін Л. Модель реформування системи стандартизації України в контексті міжнародних зобов'язань та необхідності модернізації економіки / Л. Віткін, Д. Луценко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2013. – №3. – С. 3-12.
6. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності: Закон України від 01.12.2005 за №3161-IV.
7. European Commission – «The New Approach» (2013) [Electronic resource]. – Access to the site: // <http://ec.europa.eu>
8. Москович Н. Технічне регулювання як світовий рушій товару. Або – навпаки / Н. Москович // Віче. – 2010. – №15. – С. 55-57.

9. Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety // Official Journal of the European Union. – L 11. – 2002. – P. 4-17.
10. Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products // Official Journal of European Communities. – L 210. – 1985. – P. 29-33.
11. Віткін Л. Світовий досвід та стратегія розвитку систем технічного регулювання / Л. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2013. – №4. – С. 3-11.
12. Промислові стандарти та оцінка відповідності: порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України *Acquis Communautaire* Європейського Союзу / [Сенаторов М.В., Сенаторова О.В.] – Міністерство юстиції України Державний департамент з питань адаптації законодавства, 2009. – 214 с.
13. Реєстр технічних регламентів, станом на 01.12.2013 // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
14. Проект угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом і його державами-членами, з іншої сторони, (2013) // Кабінет Міністрів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.kmu.gov.ua>
15. Гармонізація технічного регулювання, стандартів та оцінки відповідності, угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів, (2013) // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: www.ier.com.ua
16. Кононенко О. Актуальні питання української стандартизації / О. Кононенко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2012. – №1. – С. 12-14.
17. Голінка І. Розвиток стандартизації на міжнародному, регіональному та національному рівнях / І. Голінка // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2009. – №1. – С. 11-17.
18. Гордієнко Т. Елементи оцінювання складових діяльності національних органів і технічних комітетів стандартизації / Т. Гордієнко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2011. – №6. – С. 13-18.

Рекомендовано до публікації д.е.н., проф. Гончаров Ю.В.
Стаття надійшла до редакції 29.01.2014

ЭФФЕКТИВНОСТЬ АДАПТАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ТЕХНИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

ВАЛАГА Л.Ю.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Повышение эффективности национальной системы технического регулирования в контексте ее адаптации к общеевропейской.

Методика. Используются следующие общенаучные методы: экспертного анализа (по проблеме соответствия национальной системы технического

регулювання європейської практикою), аналітичного і логічного конструювання (для формування стратегії адаптації системи к общеевропейської).

Результати. В ході проведеного дослідження встановлено:

- сучасна система технічного регулювання України неефективна і суттєво відрізняється від того, що розуміють під стандартизацією, сертифікацією і ринковим надзором в Європі і в країнах з розвинутою економікою;

- цінна інтеграція України в міжнародну економічну систему можлива лише при комплексному приведенні українського технічного законодавства в відповідність з вимогами Директив Нового (по стандартизації) і Глобального (по сертифікації) підходів.

Наукова новизна. Сформульована стратегія адаптації національної системи технічного регулювання к общеевропейській.

Практична значимість. Реалізація економічної, соціальної, правової і інших компонентів стратегії має певне практичне значення для розвитку національної економіки.

Ключові слова: *система технічного регулювання, конкурентоспособність, національні стандарти України (ДСТУ), європейські стандарти (EN), міждержавні стандарти (ГОСТ).*

EFFICIENCY OF ALIGNING THE NATIONAL SYSTEM OF TECHNICAL REGULATION WITH REQUIREMENTS OF THE EUROPEAN UNION

VALAGA L.

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Enhancement of the efficiency of the national system of technical regulation for the purpose of its aligning with the general European one.

Methodology. The following general scientific methods are used: expert analysis (with regard to compliance of the national system of technical regulation with European practice); analytical and logical construction (aimed at formation of the strategy on aligning the system with the general European one).

Finding. In the course of the conducted survey it is established that:

- the current system of technical regulation of Ukraine is inefficient and largely differs from what is deemed standardization, certification and market control in Europe and market economies;

- the complete integration of Ukraine to the international economic system is possible only in case of comprehensive aligning of Ukrainian technical law with the Directives of New (on standardization) and Global (on certification) approaches.

Originality. The strategy on aligning the national system of technical regulation with the general European one is formed.

Practical value. The implementation of the economic, social, legal and other elements of the strategy is of practical importance for the development of the national economy of the country.

Keywords: *system of technical regulation, competitiveness, national standards of Ukraine (DSTU), European standards (EN), interstate standards (GOST).*